

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

ชื่อนักวิจัย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

2559

ประเภทของงานวิจัย

นโยบายการศึกษา

บทคัดย่อ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก จึงดำเนินโครงการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองขึ้น โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ผลการศึกษาพบว่า

๑. การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทยและต่างประเทศ

๑.๑ การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม โดยเฉพาะปัญหาการเผชิญหน้าของกลุ่มสนับสนุนทางการเมืองต่างสีต่างขั้ว จุดเด่น มีการกำหนดหลักสูตรและวิชาเรียนไว้ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ข้อจำกัด ยังขาดการติดตามประเมินผลความเป็นพลเมืองของผู้เรียนชัดเจน โดยเฉพาะการประพฤติปฏิบัติตนในฐานะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยฯ เป็นการเฉพาะ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑.๒ การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ

การพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองของต่างประเทศผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยและการฝึกปฏิบัติเป็นไปตามบริบทและสถานการณ์ของแต่ละประเทศ มีหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองเป็นการเฉพาะ ที่ต่างมุ่งให้พลเมืองของตนมีความรอบรู้และตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและนิติรัฐ สันติวิธี รู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ ความเป็นชาติและคำนึงถึงอัตลักษณ์ของประเทศของตน เห็นแก่

ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตอาสา และค่านิยมร่วม มีความสามารถในการจัดการการเงินและวางแผนชีวิตในการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรจึงมุ่งให้พลเมืองเป็นพลเมืองภายใต้รัฐบาลของประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะการให้หลักสูตรพลเมืองเป็นแกนกลางของการเรียนรู้วิชาอื่นๆ ที่ต่างต้องมุ่งสู่ความเป็นพลเมืองของชาตินั้นๆ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในวิถีการสร้างความเป็นพลเมืองจากทุกภาคส่วนวิถีการสำคัญคือการฝึกการโต้แย้งทั้งประเด็นสังคมและการเมืองอย่างมีเหตุผล รวมทั้งการฝึกปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย

จากบทเรียนการศึกษาพลเมืองของประเทศไทยและต่างประเทศดังกล่าว เพื่อเป็นการปรับปรุงพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาพลเมืองของประเทศไทย ดังนั้นประเด็นที่สมควรนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายจึงควรเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศ จึงควรมีการปรับปรุงทั้งระบบ ทั้งด้านหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับเหตุการณ์ทางสังคมและการเมือง และเน้นความเป็นพลเมืองให้เป็นวิชาแกนกลาง การผลิต พัฒนาและประเมินครูและผู้บริหารที่สอดคล้องกับการสร้างความเป็นพลเมืองที่ประเทศชาติต้องการ

๒. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

- ๒.๑ ประเมินผลหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองทุกระดับ
- ๒.๒ ส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา
- ๒.๓ จัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ความรู้ และประสบการณ์ ที่ผ่านการเรียนรู้และประสบการณ์ และกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมือง
- ๒.๔ ส่งเสริมให้เกิดการผลิต พัฒนา และประเมินครู
- ๒.๕ ส่งเสริม และพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ
- ๒.๖ ส่งเสริมกิจกรรมและให้ความรู้แก่ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง
- ๒.๗ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมและรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน
- ๒.๘ ส่งเสริมให้บุคลากรและหน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยเต็มตามศักยภาพ
- ๒.๙ ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมือง
- ๒.๑๐ ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อประชาชน
- ๒.๑๑ ส่งเสริมสนับสนุนองค์กร/สถาบันสังคมอื่นๆ ให้ดำรงบทบาทหน้าที่โดยการให้ความรู้ความเข้าใจ
- ๒.๑๒ สนับสนุนส่งเสริมให้สื่อมวลชนผู้เปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้แก่ประชาชน
- ๒.๑๓ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตย
- ๒.๑๔ จัดให้มีองค์กร/สนับสนุนองค์กรเพื่อส่งเสริม ยกย่อง และเชิดชูเกียรติผู้ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี
- ๒.๑๕ จัดให้มีกองทุนสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของประชาชน
- ๒.๑๖ จัดให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้านพลเมืองอย่างต่อเนื่อง

📌 คำสำคัญ

พลเมือง, การสร้างความเป็นพลเมือง, ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษา

📌 ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

การจัดการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการศึกษาความเป็นพลเมืองของไทยกำหนดขึ้นภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีปัญหาการจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียน กล่าวคือ แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ

ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม โดยเฉพาะปัญหา การเผชิญหน้าของกลุ่มสนับสนุนทางการเมืองต่างสีต่างข้างโดยปราศจากการคิดวิเคราะห์ มีผู้ใช้ประโยชน์จากกลุ่มคนที่ขาดความรู้ทาง การเมืองหรือความเป็นพลเมืองและนำไปเป็นข้ออ้างทางการเมืองเฉพาะกลุ่มเฉพาะพรรคพวกของตน ส่งผลให้ประเทศจมอยู่ในปลัก

ในการนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ได้เสนอยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๖๑ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ คือ

- ๑) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน
- ๒) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ ครอบครัว และชุมชน
- ๓) การสร้างพลเมืองในวงกว้างและการสร้างความตระหนักในสังคมโดยใช้สื่อมวลชน
- ๔) การเชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน

การดำเนินงานที่ผ่านมาบรรลุผลในระดับหนึ่ง และมีประเด็นที่สมควรดำเนินการต่อไปคือ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ห้องค์ความรู้ จากการดำเนินงานของ สกศ. และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับนิยาม ความหมาย กรอบ ประเด็น กลไกและวิธีการสร้างความเป็นพลเมืองของในและต่างประเทศ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับ คุณลักษณะของผู้เรียน สอดคล้องกับสถานการณ์ ดังนั้น จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ
๒. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และความเป็นพลเมือง

ขอบเขตของการวิจัย

๑. **ขอบเขตเนื้อหาสาระ** จัดทำรายงานผลการศึกษารายงานจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ทั้งในและต่างประเทศ พร้อมข้อเสนอเชิงนโยบายฯ โดยเนื้อหาสาระในรายงานครอบคลุมหัวข้อ ดังนี้

- นิยาม ความหมาย
- คุณลักษณะความเป็นพลเมือง
- วิธีการสร้างความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม
- กระบวนทัศน์ใหม่ของการพัฒนาความเป็นพลเมืองแก่ผู้เรียน เยาวชน ครู ผู้บริหารและชุมชน
- แนวการสร้างความเป็นพลเมืองให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรมองค์กร/สถานศึกษา
- กลไกการสื่อสารกับสังคม สร้างข้อตกลงร่วมกัน (Consensus) เพื่อระดมสรรพกำลัง (Empowerment) จากทุกภาคส่วนในสังคม
- การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองด้วยการให้ความรู้ / กิจกรรมกระบวนการมีความหลากหลาย ชุมชนมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่มีการตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์จนได้คำตอบด้วยตัวเอง และเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ยั่งยืนเพื่อนำไปสู่ความเป็นพลเมือง
- การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome Based Education) เพื่อให้ได้พลเมืองที่มีความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมการเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
- ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก

- ประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. เป้าหมายการวิจัย

๒.๑ เป้าหมายเฉพาะ ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และความเป็นพลโลก

๒.๒ เป้าหมายทั่วไปข้อเสนอเชิงนโยบายจะเป็นกลไกในการพัฒนาคน ให้เป็นพลเมืองดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

📄 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา/ที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ

๑) นิยาม ความหมาย กรอบ ประเด็น กลไกและวิธีการสร้างความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

๒) ปัจจัยการดำเนินงานได้แก่ หลักสูตร ครู ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การมีส่วนร่วม การสนับสนุนส่งเสริม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล บนพื้นฐานของบริบทสังคมไทย อาเซียนและสังคมโลก

๔) ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

📄 วิธีการวิจัย

๑. ขั้นตอนการวิจัย

๑.๑ รวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล จากเอกสารผลการดำเนินงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ

๑.๒ รับฟังความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดประชุม จำนวน ๒ ครั้ง

๑.๓ ยกร่างข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของไทยและของโลก ที่ครอบคลุมสาระตามขอบเขตการวิจัย

๑.๔ สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาศึกษากำหนด จำนวน ๑๕ คน เพื่อพิจารณาและปรับแก้ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ที่มีความครอบคลุม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๑.๕ ปรับแก้และนำเสนอ “ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง” ฉบับสมบูรณ์

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แบบวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและขอบเขตสาระของการวิจัย

๒.๒ ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย เป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองจากการสนทนากลุ่มและการรับฟังความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ และที่เกี่ยวข้อง

๓. การรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และการเข้าร่วมสนทนากลุ่มการรับฟังความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ

และผู้เกี่ยวข้องด้วยตัวเองตามกรอบแนวคิดการวิจัยและขอบเขตเนื้อหาสาระของงานวิจัย

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัยและขอบเขตเนื้อหาสาระของงานวิจัย เพื่อการนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ที่มีความครอบคลุม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๕. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลเชิงบรรยายเป็นความเรียงประกอบแผนภาพ เป็นเอกสารรายงานผลการศึกษาค้นคว้าที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง เป็นผลจากการวิจัยโดยการสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และการสนทนากลุ่ม ในที่นี้นำเสนอออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑) การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศไทย

พลเมืองไทยมีความรู้พลเมืองน้อย การจัดการศึกษาพลเมืองเน้นความรู้พื้นฐานไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ และเนื่องจากบริบทของประเทศที่เปลี่ยนไป ดังนั้นประเทศไทยควรสร้างพลเมืองให้มีคุณลักษณะของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่เป็นสากล เพื่อให้พลเมืองสามารถคิดวิเคราะห์และการส่งผลกระทบ เน้นการพัฒนาการตัดสินใจในโรงเรียน มีค่านิยมร่วมกันของคนในประเทศเพื่อนำประเทศไปสู่การพัฒนาให้พลเมืองมีความฉลาดในการประสานประโยชน์ระหว่างผู้ที่มีความคิดและความต้องการที่มีจุดหมายต่างกัน ให้มีความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง เข้าใจบริบทและแก้ปัญหาอย่างมีสติ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยความรู้และความเข้าใจ เชื่อมมั่นและรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศ มีเจตจำนงทางการเมืองร่วมกัน และมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย

๒) การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ

การพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองของแต่ละประเทศ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยและการฝึกปฏิบัติ เป็นไปตามบริบทและสถานการณ์ของแต่ละประเทศมีหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองเป็นการเฉพาะ ที่ต่างมุ่งให้พลเมืองของตนมีความรอบรู้และตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและนิติรัฐ สันติวิธี รู้จักสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความเป็นชาติ และคำนึงถึงอัตลักษณ์ของประเทศ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตอาสาและค่านิยมร่วม มีความสามารถในการจัดการการเงินและวางแผนชีวิตในการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) ประเด็นที่สมควรนำเสนอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

๑. การพัฒนาหลักสูตรให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ
๒. การกำหนดหลักสูตรเพื่อการพัฒนาพลเมืองให้เป็นหลักสูตรแกนกลางการพัฒนาการเรียนรู้ที่บูรณาการในทุกวิชา
๓. การส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา
๔. การส่งเสริมให้เกิดการผลิต พัฒนา และประเมินครู
๕. ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ
๖. การสนับสนุนกิจกรรมและให้ความรู้แก่ครอบครัว/พ่อแม่ผู้ปกครอง
๗. การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมและรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อ

ท้องถิ่น

๘. การส่งเสริมให้บุคลากรและหน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยเต็มตามศักยภาพ

๙. การส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมือง
๑๐. การส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อประชาชนในท้องถิ่น
๑๑. การส่งเสริมสนับสนุนองค์กร/สถาบันสังคมอื่นๆให้ดำรงบทบาทหน้าที่โดยการให้ความรู้ความเข้าใจ
๑๒. การส่งเสริมให้สื่อมวลชนผู้เปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้แก่ประชาชน
๑๓. การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตย

อภิปรายผล

จากการศึกษาการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ พบว่าแม้ว่าแต่ละประเทศจะมีบริบทที่แตกต่างกันทั้งด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี ภาษา ประชากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองของแต่ละประเทศ แต่ก็มิจุดร่วมและความคล้ายคลึงกันในการกำหนดปัจจัยในการสร้างความเป็นพลเมือง กล่าวคือมีหลักสูตรการศึกษาพลเมืองที่ชัดเจนแตกต่างเพียงชื่อเท่านั้น ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยตามการปกครองของรัฐบาลและนิติรัฐและเริ่มเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการฝึกปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การประเมินผลเชิงพฤติกรรม เมืองค์กรและหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบด้านการศึกษาพลเมืองเป็นการเฉพาะในบางประเทศ ครูและผู้บริหารตระหนักในบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองและผู้จัดการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองที่ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติเป็นการเรียนรู้เชิงรุก ชุมชนและสังคมให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบทางการศึกษา

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่กำหนดขึ้นจึงเป็นข้อเสนอที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทั้งในและต่างประเทศที่ศึกษาข้างต้นเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้สมบูรณ์ขึ้นและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะการกำหนดให้มีการประเมินหลักสูตรที่เกี่ยวกับการศึกษาพลเมือง และหน้าที่พลเมืองในทุกระดับชั้น และการกำหนดให้วิชาพลเมืองเป็นวิชาแกนกลางหรือศูนย์กลางของการจัดการศึกษาทุกวิชา ที่ควรมุ่งไปสู่ความเป็นพลเมืองที่รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีวินัย เช่นเดียวกับสิงคโปร์ ฟินแลนด์ ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง เป็นต้น รวมทั้งการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการติดตามประเมินผล

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

- ข้อเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดทำข้อเสนอแนะนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร และการประเมินผลการศึกษาของชาติ ควรได้มีการ
  - สังเคราะห์ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายฯ ที่จัดทำขึ้น และจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายที่ครอบคลุม ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนผู้รับผิดชอบ เสนอต่อสภาการศึกษา และคณะรัฐมนตรีตามลำดับ
  - เพื่อเป็นการติดตามผลการสร้างความเป็นพลเมืองที่ผ่านมา ควรจัดให้มีการประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดทำขึ้น และนำผลไปปรับปรุงและพัฒนานโยบายการจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
  - ควรได้มีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมืองรายระดับ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อต่อยอดการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายนี้ ให้ได้เนื้อหาเชิงลึกเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์และสังคมไทยต่อไป
- ข้อเสนอต่อองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ควรได้มีการทบทวนบทบาทการพัฒนาความเป็นพลเมืองในความรับผิดชอบ ทั้งในระบบ นอก ระบบ และตามอัธยาศัย ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายที่กำหนดขึ้น และร่วมผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนและประชาชนทั้งสังคม

๒.๒ สื่อมวลชนทุกประเภท ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อเทคโนโลยีอื่นๆ ควรได้มีการทบทวนบทบาทให้มีการส่งเสริม ส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของประชาชน ด้วยการรักษาจรรยาบรรณ ให้ความรู้ และมีคุณธรรมการเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์บ้านเมืองและสังคมอย่างถูกต้องชัดเจน ไม่ใช่สื่อเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์และสร้างความแตกแยกในสังคมและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการผลิต พัฒนาและประเมินครู ตามที่เสนอว่าควรกำหนดวิชาความเป็นพลเมืองไว้ในหลักสูตรการผลิตครูที่ชัดเจน และหากผู้ที่เป็นครูโดยไม่ผ่านสถาบันผลิตครูก็ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองที่บูรณาการในทุกวิชา รวมทั้งครูและผู้บริหารต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วย ที่สำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติจึงควรกำหนดเกณฑ์การประเมินครูและผู้บริหารที่มีเรื่องของความเป็นพลเมืองด้วยเพื่อให้เกิดความเป็นระบบและครบวงจรของการจัดการเรียนรู้ความเป็นพลเมือง

นอกจากนั้น ยังมีข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนส่งเสริม และยกย่ององค์กรหรือบุคคลที่ดำรงความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อการส่งเสริมคนดีให้เกิดขึ้นทั่วทั้งแผ่นดิน โดยเฉพาะการเลือกคนดีให้ขึ้นมาเป็นผู้บริหารและปกครองบ้านเมือง รวมทั้งข้อเสนอเกี่ยวกับการให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อค้นคว้าหาความรู้และนวัตกรรมการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะการวิจัยเป็นบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาประเทศที่สมควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง